

szemlélődés és megfigyelés

Thomas Bernhard nyomán

*a szemlélődés
és megfigyelés
élvezet
a leghatalmasabb*

*ha a szemlélt
vagy a megfigyelt
nem tud róla
akkor a legalantasabb*

*akarom mondani
akkor a leghatalmasabb
a hatalom számára
akkor a legalkalmasabb*

LOKODI IMRE

Milyen is egy szürke gém?

Hírlik, kivágják a nagy égerfát, Raffai úr égerfáját, ahol a folyó széles ívben megkerüli a legelőt. Megül rajta száz, ezer varjú, ha leszállt az est, fürtökben lógnak, egyáltalán nem rebbentek fel, amikor filmeseket vittem a folyópartra forgatni valami készülő mesefilmhez. Nem is értem, a folyónak minek megkerülni a legelőt, az ár levághatná a partokat, vehetné egyenesbe, nincs, ami elébe állhatna, kivéve Raffai úr égerfájának vaskos gyökereit. De nem, valamiért nem teszi, inkább lustán nagy félkörívet rajzol a televénybe, hord ide jócskán kavicsot és uszadékot a havasról, többnyire fenyőgallyat hord, elhossa a rönk- és fűrésztelepek szennyesét. Őszi és tavaszi nagy vizek után fuvarosok hetekig bányásszák a kavicsot, cigány asszonyok jó háttal kötnek uszadékból, cipekednek lefelé a berkeken, csecsszopó kölykök lógnak a keblükön, lepisilik anyjuk köldökét, a csalánok vörösre égetik lábszárukat, azt gondolnám, ilyen lehet az asszonykín. A fuvarosok nagy aknákat hagynak maguk után, meggyűlik bennük hét kövön, hetvenhét kövön felszivárgó folyóvíz, tiszta, mint a belenéző ég. A fuvarosok öblös lapáttal merik fel, isznak a kútba feküdt felhőkből hűvös kortyokat, köszörülnek a torkukat, bepárasodik a szemük, üvegpohárszemük van, nyáron ide járnak a leányok fürdőbugyit öblíteni, fürdőzések idején, szépen eltakarja őket a magasra nőtt vízparti hosszú fű, sás, és katángkóró, békében elvan a fauna, benne a vörös róka szeme vérmesedik, ha látja maga fölött elhúzni a szürke gémet, mindig elrepül valaholi szállására. A madár nagy imbolygó árnyékot vet a folyóra, a kölykök a vadzabosból lesik meg a meztelen lányokat, már csak olyan ez a meddő rozsnok, hogy több benne a léha, mag nélküli szalmaszál: csak zizeg, mintha a szél fújna, ha nem is.

Emlékezetes hely nekem, nincs sok dolgom, elmegyek a fától elköszönni.

Emlékszel még Zére, kérdezem a fától, még ott áll a lábán, de a favágók minden percben jöhetnek a láncfűrészszel. Öles, masszív fa, nem is tudom, mi lesz veled, ha csak nem az, hogy a folyóba dől, amelyre most még szépen, békésen ráhajol és eljövendő nyarokról ábrándozik, majd gátat vet, begyűl az apró hal, a márnák nem, a márnák a sűgőkon maradnak, vagy elhúznak felfelé. Nem is tudom, hogy lett ilyen görbe fa, holott az éger nem szokott meggörbülni, mint parasztasszony a földeken. Általában egyenesen tör felfelé a vízpartokon, valahogy nem száll rá a döngkert felől közelítő réti sas, kifejezetten a varjak komor éjszakai szálláshelye csak. Itt láttam Zét

LOKODI IMRE (1960, Nyárádremete) újságíró, az Erdélyi Magyar Televízió műsorvezetője. Marosvásárhelyen és Kolozsváron végzett műszaki iskolát. Romániai és magyarországi irodalmi lapokban, Budapesten megjelent antológiákban publikált. Novelláskötete Nekuláj almája címmel jelent meg 2016-ban, a Mentor Könyvek Kiadó gondozásában.

fürdeni, itt láttam kijönni a vízből, a hajlott hátú éger gyökereibe kapaszkodni, és barnult köldökéből csorgott ki a napfény, lefolyt gömbölyű, kíváncsatos elején, a csokoládé combjain, a lábszárán, s mint egy fénytalapat, megült a folyó felszínén. Gyere, Zé, nyújtottam a kezem, Zé azt mondta, hagyjam, boldogul ő egyedül; ekkor szakadt meg a fa bennem szerteágazó gyökere. Akkor láttam először csúnyának, vadnak, zavaros pataknak a folyót, ugyanolyan randának a legelőt. Most, ősz felé végképp utolérte a sorsa, mindenki elkerüli, csak előbb a marhacsordák, aztán a vasszájú juhnyájak kopasszák le porig, végül a csiperkészők. Gondolom, azóta sincs itt vágy, szerelem, semmi sincs már. Ha erre járok horgászni, mindig megpihenek a vén éger tövében, nem sokáig már. Nem is értem, minek kívágni, nem árt senkinek. Különben is, mire jó az égerfa, mert majdnem hogy semmire. Semmifa. Itt nem járnak az asszonyok patakra égerfakérget hántani, soha nem főznek nagy üstökben vörös festéket gyapjúnak, teljesen semmitmondó, ötletelen vidék ez. Lepusztult vidéken tud az ember lepusztulni végképp, nem? Mindenesetre megfogadtam, nem foglalkozom Zével többé, hagyom. Azóta az eső megvert itt többször, százszor is, kiadós, csontig hatoló havasi esők, aztán valahányszor látom tisztulni, a nagy, beláthatatlan égszínkéből mindig hiányzik egy darab. Zé égszínkép fürdőbugyija, mert Zé mindig a galagonyabokor takarásában vetkőzött fürdésre, ott láttam a bokor ágára akasztott égszínkép bikinit, aztán azt se, szürke lett minden, mint a folyópart fövénye. Az égbolt itt fölöttem azóta is lukas, legfeljebb befoldozza magát valami szürke, kozmikus anyaggal. Még láttam egyszer álmomban Zét itt a galagonyafába vegyülni, a szép lobogó nőt, vérpirosra érett galagonyát, amikor a folyó vize hűlni kezdett, mert a szarvas a felső viaduktnál már a folyóba pisilt, a márnák pedig elrejtőztek a gyökerekbe. Ha erre járok, átölelem galagonyabokrot, magamhoz húzom mindenestül. Tudják, milyen egy galagonyabokrot ölelgetni?

Mondják, itt az égerfa környékén tűnt el végképp Rezes Jankó. A gazember. Eltűnt a lopott marhabőrrel, amit egy késő este vitt el Vidákéktól, amit a hátsó csűrkapura feszítettek. Arról a Rezes Jankóról beszélek, aki a múltkor megfenyegette utcánk jó emberét. Azt mondta, Gergely bácsi, magát kicsapom a helyéből, né, lássa, így vágom ki a tövéből. Mutatta, hogy dől el a szál akác kint a folyóparton, annyi különbséggel, hogy a szál akác jóval magasabb Gergely bácsinál, hosszában kétszer-háromszor is kiteszi utcánk emberét. Mert csökkentek itt a férfiak, mondják, megszületnek, nőnek valameddig, aztán csak a törzsükben híznak, vastagodnak, amíg a guta nem üti meg szerre mind. Az az igazság, hogy Rezes Jankó nem lehetett részeg, mert aki részeg, az kidől maga is, amikor éppen azt mutatja, hogy dől el a szál akác a folyóparton, de Rezes Jankó nem, úgy állt srégen ott a Gergely bácsi udvarán, mint egy félig-meddig kilógatott karó, és nem is szalmahullás volt Rezes Jankó lába alatt, hanem sikamlós sár, sárga hitvány agyag, ilyenkor csak esni tud a cigány, ha beivott gabonapálinkából. De nem.

Manapság különben sem mérnek decire, féldecire gabonapálinkát, semmilyen nem mérnek, tudom, hogy az emberek a demizson pálinkákat a pádimentumok alá rejtették, miután megett a razzia, mert a szénfekete purdét, Cukit, ha jól mondom, úgy ellátták metilalkohollal, hogy azóta a meggyesben szagolja az ibolyát. Csalán nő a sírján, mert ahová cigányt temetnek, ott csalán nő csakis, legalábbis azonnal megjelenik a felütött fakereszt körül, még mielőtt letelne a hatvan nap, hogy letapossák a párásztázók. Most, hogy eltűnt Rezes Jankó, visszafogottabb az élet a folyóparton, pedig aligha számított valamit. Szerencsétlen az, állították a szőke, sudár emberről, akinek ráadásul kék szeme volt, tiszta tekintettel, csak akkor zavarosodtak be a szemgolyói, amikor a kelleténél többet ivott, a Recsegő panzióban hangoskodott, az elején lelógó nadrágszíját forgatta. Né, a faszát kínálja Rezes Jankó, mondták az agglegények, elkapták, isteneesen megagyalták Rezes Jankót, azt is mondták, sasfát kell állítani vele. Rezes Jankó azóta nem hord fát a folyóparttról, általában akácra ment, szálíg megkereste a patakokban, mert azt tartotta, hogy cigányfa a patakok fája, akárcsak a folyóparti fűz vagy a kövér éger, ám az akácban több a pénz, kevesebb a füst. Csak nem jó kinyitni a kályha ajtaját, mert a tűzben pattog az akác, mint a bolha, szikrát vet a tövis, beleég a szem aljába, mondta nekem egyszer, amikor találkoztunk a folyóparton és mellém telepedett. Nemcsak a szem aljába, hanem Bazsának a valagába is beleég, amikor a tűz mellett cseszkődünk, mondogatta Rezes Jankó a vízparton. Úgy nyérit a drága kancám, szép Bazsa, mint Mária Terézia királyné. Mondogatta Rezes Jankó a vízparton.

Rezes Jankó akkor tűnt el, amikor a Vidák legények megüzenték, takarodjon, vagy megölik.

A görbe égerfa legalsó ágán átvettek valami venyigéből font hurkot, azt mondták, Rezes Jankót felakasztják, a szemét a hollók ássák ki, dögkereti rókák szedik föl hulláját.

Mostanában megint eljárak a Zakotára, a görbe éger környékére horgászni, ahol a folyó széles ívben megkerüli a legelőt. Oda, ahol Rezes Jankó mellém szokott telepedni, és elmondja, hogy a márnák mind elhúznak felfelé, ha apad. Tudja, mert este csillagfényénél szokta a halak vonulását meglesni. Oda menjek, mondja Rezes Jankó, ahol a nagy üszkös cövek áll, mint valami vízi szörny, körülötte csendes az öblöcske, jöhetnek balinok, vagy ha jól leeresztem a zsineget a sűgőkon, bejelentkeznek a zsemlek és a márnák is, nem csak mind apró hal. Jártam azelőtt az üszkös csönknél, de elűztek a közeli dögkert lidérces hangjai. Nemhogy a sötét nagy madarak, amikor jön a nagy eső, hanem az elveszett őzfiú is feszt ott bóg anyja után, jönnek a rókák, ugatnak, felfalt őzfiú szőre a róka száján fénylik, a vízpartról éhükben meglépett szukák kölykeznak a kiásott ökörkoponyák üregébe, szekérnyomba gyűlt vízben zöld békák párzanak, fészekből kiesett madárfióka búzlik, legyek, mindenhol legyek lepnek meg, újságpapírba törölt

segg bűzével szívja tele magát a csalán és a páfrány, rothadó fatönkön serény óriáshangyák ecetesítik a levegőt, oszló haltetem bűze a folyóról, a rothadó mátégomba taknyát csiga hordja szét. Ha arra járok, látom, hogy a cöveken áll a szürke gém fél lábon, az aknából kavicsot vakaró fiúk lapos kővel kacsáznak feléje, a szürke gém néha felrebben. Látták Rezes Jankót a dögkert környékén, mélyen hajolt az árokba, mondták, kiássa a dögöt, összeszedi a tojásokat a vízparti füzek csúcsára satírozott szarkafészekből, kiissza valamennyit. Ha minden igaz, este tüzet gyújt a folyó partján, pattog a nyesett száraz akác, Rezes Jankó asszonyával, szép Bazsával üzedik, ilyenkor szép Bazsa kéjesen visít, vagy lehet, nem is, csak a dögkert valamelyik kései madara, amikor a vízen megyek át, s a horgászbotomra támaszkodom. Ha napnyugta után Rezes Jankó látja, hogy az égerfáról lógó hurok megtelik fénnel, szépen elalszik. Tudják, milyen egy görbe égerfáról csüngő, holdfénnel telt hurokkal elaludni?

Ülök az égerfa tövében, hátravetem magam, a kék eget nézem, megjönnek a kölykök is. Nem tudom, visszajáró vízi kölykök, vagy csak most kezdik a csatangolást? Jöttünk szürke gémet látni, mert szürke gémet mi még nem láttunk, mondja az egyik kis szeplős, és apró kézfejről lenyalja a kiserkent vért, a szederinda sűrűn feltépi a kölykök elevenjét, szájuk sarkában a lilás vadgyümölcs. Mondom, ha szürke gémet akarnak látni, rejtőzzenek a vadzabosba, majd látják a szürke gémet, mint egy leszálló gépet a felszállósáv fölött, kitárt szárnyakkal egyensúlyozni a kiálló üszkös fához, ahol majd fél lábon áll, nézi a vizet, csak ritkán nyitja nagy V betűre a csőrét. Fogalmunk sincs, honnan jött, honnan kapott ide a szürke gém. Azt sem tudni, hol az éji szálláshelye, van-e párja, hol fészkel, amíg a házastárs a vizet nézi, a szürke vizet, vagy éppen a zavarost, ha felkavarják a kavicszó vad fuvarosok, vagy ha éppen a kutat keresik, ahol a lányok nyáron fürdőbugyit öblögetnek, nekik pedig a szemük párásodik. Várakozunk csendben, mert mondom a kölyköknek, a vadzabosban csendben legyenek, hátha megjön a szürke gém. Tudom, valahonnan észak, vagyis a havasok felől kell jönnie, mert mindig arra repül el, ha fellebben az üszkös cölöp mellől, ami lehetett hídláb, amit a nagy víz görgetett lefelé, vagy a rönkmunkások melegedőhelye, vagy ki tudja, mi. A meddő rozsnokba bűvő kölykök türelmesek, csak fel ne gyúljon a vadzabos, mert száraz mogyorólevélből szivart csavarnak, s égjen a faluvég, a meddő rozsnok szalmája, mint tatárdulás idején, amikor lehet, még nem rejtőztek erre szürke gémeik, hanem csak a tágas mezőségi mocsarakban, ahol a vízimadárnak hurkot vetett a rejtőzködő magyar, hogy éhen ne forduljon fel. Nincs esély, intem a vadzabosban bűvő kölyköknek, jönnek a fuvarosok, a késő őszi fuvarosok, megköpik a markukat, rakják bölcsőbe a maradék kavicsot, úgy szól, mint a koporsóra hulló száraz rög, s attól tartok, nem sokára megjelennek a favágók, a kezükben lógtatják a hatalmas láncfűrész, felbúgatják a fűrész motorját, vége mindennek, nem fog jönni a szürke

gém, különben is menni készül, október elején mindenképpen megy, elhúzza a folyóparti akácok ágai fölött, tollába kap a tövis, egy villanás, forogva hull alá a pihekönnyű tollú, ez volt a nyár, eddig. A fuvarosok öblös lapáttal merik fel a vizet, ahol a lányok nyáron fürdőbugyit öblítenek, már látszik a fuvarosok lehelete, az üvegpohárszemük kezd párásodni, és még mindig nincs szürke gém. A kölykök elvonulnak, hagynak maguk után szétdőlt, letaposott vadzabost. Van szerencse, kiáltanak a fuvarosok, kiáltom is vissza, nincs szerencse, mert itt kiáltani kell, bár a dögkert némulóban, csak a rókák és a sakál, ha igaz, hogy feljött ez az átkozott ragadozó Dobrudzsából, és mind kiássa a dögöket. Az iszapon felkapott a vadzabos, mert a meddő rozsnok a nedves talajokat szereti, ilyenkor már fekete szeme van, túlérétt, feketedik.

Bevetem a horgomat kalandor márnára, megzörren a léha rozsnok, megmutatja magát a szürke gém. Egyenes és merev nyakkal figyel a hosszú fűből, jól látszik a fekete bóbitája, mint egy hatalmas, fekete polyvába burkolózó vadzabszem. Egyszer csak meglendül, átrepül a folyó fölött, a fuvarosok égre emelik a lapátokat, integetnek neki hideg tükördarabokkal. Ez lehet a búcsú, az elköszönés. A madár nyílegyenesen levágja a partokat, egyenesbe veszi, nincs, ami ellenálljon, az égerfa gyökere lefelé nő, szélesen elágazik a televényben. Mesélem a kölyköknek, ott volt a rozsnokban a szürke gém. Látom, a kis szeplős fiú arcán alig észrevehető árnyék suhan át, nagyot nyel, összenéz a többivel, akik ráhagyják, hogy a kudarcot koravén, meglehetősen jól álcázó kérdéssel üsse el: mi lett, kivágták a görbe égert? Hm, milyen is meglátni a kék égbolt darabka szürke foltját?